

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-7\(36\)-22-36](https://doi.org/10.32405/2218-7650-7(36)-22-36)

УДК 378.1(4)

Власова Інна Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,
Інститут вищої освіти НАПН України, докторант,
Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3532-3136>

vlasovainnov@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Анотація. Економічна автономія університетів є важливим аспектом забезпечення економічного розвитку університетів. Проаналізовано економічні аспекти імплементації нового Закону «Про вищу освіту і наукові дослідження» 2017 р. Великої Британії в частині аналізу умов та видів фінансової підтримки зареєстрованих закладів (провайдерів) вищої освіти, джерел фінансування вищої освіти, встановлення розмірів студентських фінансових внесків як оплати навчання.

З'ясовано поняття «інституціональна автономія закладів (провайдерів) вищої освіти», що містить свободу закладів (провайдерів) вищої освіти в рамках закону здійснювати оперативне управління ефективно та компетентно; визначати зміст конкретних курсів та способу їх викладання, контролю та оцінки; визначати критерії прийому студентів, а також відбору, призначення та звільнення викладацького складу та застосовувати ці критерії у конкретних випадках; піддавати сумніву і випробуванню отримані знання; висувати нові ідеї та спірні або небажані судження, не наражаючи себе на ризик втрати роботи або привілеїв з боку закладів (провайдерів).

Встановлено, що гранти університетам надаються за рахунок студентських внесків (tuition fee), тобто оплати навчання та кредитів на утримання (maintenance loans), а також грантів на підтримку студентів (maintenance grants), що надаються урядом через державну організацію Student Loans Company (SLC), Компанію з надання кредитів студентам. Розподіл обсягів фінансових ресурсів між університетами здійснюється на основі формули фінансування. Проаналізовано стан сектора вищої освіти Великої Британії у 2016–2017 рр. та показники фінансової автономії університетів Сполученого Королівства у 2017 р., що характеризують високий рівень фінансової автономії університетів у Сполученому Королівстві.

Ключові слова: гранти та кредити на підтримку й утримання студентів; економічна автономія університетів; інституціональна

автономія закладів вищої освіти; фінансування вищої освіти; фінансова автономія; фінансова підтримка.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Проблема забезпечення економічної (зокрема фінансової) автономії є однією з найскладніших проблем, з якою стикалися університети, вчені, органи управління освітою на всіх рівнях. У аналітичному звіті Світового Банку під назвою «Internal Funding and Governance» (Міжнародне фінансування та врядування) [1] 2018 р. стверджується, що «фінансова автономія університетів може бути посилена через сприяння внутрішній свободі інституцій, щоб гнучко акумулювати та управляти ресурсами.

Акумулювання додаткового доходу через кілька нових або наявних джерел фінансування (наприклад, внески студентів, ендаумент фонди, філантропічні пожертвування, комерційної діяльності, різних видів послуг, пов'язаних з отриманням доходу) сприяє збалансуванню структури доходів університету, збільшуючи його фінансову стійкість» [1, с. 10].

Відтак, автономію можна розглядати як важливий аспект забезпечення сталого фінансового розвитку університетів, оскільки це сприяє зменшенню їх ресурсної залежності від одного джерела фінансування, включаючи державне фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми інституційної автономії у сфері вищої освіти присвячені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників: А. Соколовської [2], В. Лугового, С. Калашнікової [3], T. Estermann, T. Nokkala, M. Steinel [4]. Однак, незважаючи на зростаючу кількість публікацій, присвячених автономії університетів, дискусійними є питання системного розгляду економічної автономії університетів.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – проаналізувати можливості забезпечення економічної автономії університетів Великої Британії та розробити рекомендації щодо надання грантів університетам за рахунок студентських внесків (tuition fee), грантів на підтримку студентів (maintenance grants), що надаються урядом через державну організацію Student Loans Company (SLC), Компанію з надання кредитів студентам.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено **завдання**:

- з'ясувати законодавчу основу регулювання економічної автономії університетів Великої Британії;
- проаналізувати економічні аспекти імплементації нового Закону «Про вищу освіту і наукові дослідження» 2017 р. Великої Британії;

- розглянути умови та види фінансової підтримки зареєстрованих закладів вищої освіти, джерела фінансування вищої освіти у Великій Британії;
- проаналізувати стан сектору вищої освіти Великої Британії та показники фінансової автономії університетів Сполученого Королівства.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичною та інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, у яких висвітлено питання університетської автономії, а також аналітичні звіти міжнародних організацій щодо фінансування вищої освіти.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для виконання поставлених завдань використано метод аналізу нормативних, стратегічних та аналітичних документів, а також метод статистичного аналізу.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

У виданні «Система вищої освіти у Великій Британії та міжнародні університетські зв'язки. Довідник для університетів світу» [5] 2011 р. акцентовано, що «різноманітність джерел фінансування – ключовий чинник автономії британських ВНЗ [5, с. 13]. «Методика щорічних грантів і гнучкий характер фінансування досліджень залежно від їх якості надають закладам вищої освіти свободу у виборі того, як витратити власні ресурси. Це дає змогу їм інвестувати кошти в інноваційні дослідження, розвивати нові сфери наукових інтересів і підтримувати наукову роботу у проектах, пов'язаних із високим ризиком, але потенційно дуже рентабельних. Це сприяє розвитку партнерств з приватним і державним секторами, між собою та з іноземними партнерами, забезпечуючи більший соціальний вплив та пропонуючи результати своїх досліджень ринку. Ця модель фінансування допомагає закладам вищої освіти гнучко реагувати на зміну потреб, захищаючи і розвиваючи важливі напрями досліджень» [5, с. 13–14].

У іншому виданні «A guide to UK higher education and partnerships for overseas universities» (Довідник з вищої освіти Сполученого Королівства та партнерських зв'язків для міжнародних університетів) [6] 2013 р. зазначено, що «сектор вищої освіти в Англії фінансується переважно з державних джерел. Заклади вищої освіти не належать уряду та не управляються ним. Вони є незалежними юридичними особами, мають раду або керівний орган, які несуть відповідальність за визначення стратегічного напрямку діяльності

закладу, моніторинг фінансового стану та забезпечення ефективного управління» [6, с. 11].

Реалізація політики у сфері вищої освіти у Великій Британії відбувається в період реформування системи вищої освіти відповідно до нового Закону «Про вищу освіту і наукові дослідження» 2017 р. (Higher Education and Research Act 2017) [7], де наведено визначення поняття «інституціональна автономія закладів (провайдерів) вищої освіти» (institutional autonomy of English higher education providers), що включає:

- «свободу закладів (провайдерів) вищої освіти в рамках закону здійснювати оперативне управління ефективно та компетентно;
- свободу закладів (провайдерів) вищої освіти: визначати зміст конкретних курсів та способу їх викладання, контролю та оцінки; визначати критерії прийому студентів, а також відбору, призначення та звільнення викладацького складу та застосовувати ці критерії у конкретних випадках;
- свободу викладацького складу закладів (провайдерів) вищої освіти в межах закону: піддавати сумніву і випробуванню отримані знання; висувати нові ідеї та спірні або небажані судження, не наражаючи себе на ризик втрати роботи або привілеїв з боку закладів (провайдерів)» [7, с. 2–3].

Важливою новацією цього Закону є створення спеціального органу – нового регулятора у сфері вищої освіти Великої Британії – Office for Students – OfS (Управління у справах студентів) замість Higher Education Funding Council for England (Ради з фінансування закладів вищої освіти), а також UK Research and Innovation, нової Ради з досліджень та інновацій, що матиме функції регулювання та фінансування наукових досліджень.

Стаття 39 цього Закону під назвою «Фінансова підтримка зареєстрованих закладів (провайдерів) вищої освіти» присвячена питанню фінансування та містить такі положення:

1. «OfS може надавати гранти, позики або інші платежі керівному органу відповідного закладу (провайдеру) вищої освіти стосовно витрат, понесених або які будуть понесені закладом (провайдером) вищої освіти тощо з метою: надання закладом (провайдером) послуг освіти та здійснення іншої діяльності, яку його керівний орган вважає необхідною або бажаною з освітньою метою.

2. OfS може надавати субсидії, позики чи інші платежі будь-якій особі для покриття витрат, понесених або які будуть понесені особою при наданні освітніх послуг відповідними закладами (провайдерами) вищої освіти, які отримують фінансову підтримку відповідно до підпункту 1» [7, с. 25].

Стаття 41 цього Закону містить інформацію щодо умов фінансової підтримки:

1. Грант, позика чи інший платіж можуть надаватися на таких умовах, які Office for Students вважає за доцільне.

Умови передбачають:

- дозволити Office for Students вимагати відшкодування (повністю або частково) сум, сплачених Office for Students, якщо не виконується будь-яка з умов, за якими виплачувались такі суми;
- вимагати виплати відсотків за будь-який період, протягом якого сума, що належить Office for Students у відповідності з будь-якою із умов, залишається невикраченою;
- вимагати від особи, якій виплачено суми, надати Office for Students будь-яку інформацію з метою виконання його функцій.

Згідно з документом «Guide to funding 2018–2019 How the Office for Students allocates money to higher education providers» (Посібник з фінансування 2018–2019 рр. Способи забезпечення закладів вищої освіти фінансовими ресурсами), [8, с. 3] щорічний цикл фінансування передбачає, що обсяг державного фінансування вищої освіти у Великій Британії визначається урядом щорічно.

Джерелами такого фінансування є такі:

- гранти закладам вищої освіти, які надаються Office for Students (Управління у справах студентів) за рахунок студентських внесків (tuition fee), тобто оплати навчання та кредитів на утримання (maintenance loans), а також грантів на підтримку студентів (maintenance grants), що надаються урядом через державну організацію Student Loans Company (SLC), Компанію з надання кредитів студентам;
- гранти для закладів вищої освіти та стипендії для студентів з інших державних органів, таких як UK Research and Innovation (UKRI), Рада з Досліджень та інновацій і Department of Health (Департаменту охорони здоров'я).

Ці гранти надаються у формі субсидій і не повністю покривають витрати на фінансування діяльності з викладання та пов'язаної з нею діяльності.

Office for Students (Управління у справах студентів) надає гранти для фінансування діяльності з викладання (teaching funding), яке спрямоване на покращення соціальної мобільності завдяки розширенню доступу щодо здобуття вищої освіти для студентів з малозабезпечених сімей. Щорічне фінансування діяльності з викладання (recurrent funding) включає фінансування предметів зі значними витратами (high-cost subject funding), що розраховується на основі додавання показників кількості студентів та обсягу цільових асигнувань й фінансування за Національною програмою співпраці (National Collaborative Outreach Programme (NCOP)).

Office for Students (Управління у справах студентів) розподіляє обсяг фінансових ресурсів між закладами вищої освіти, використовуючи формули, які враховують певні показники для кожного закладу вищої освіти, включаючи кількість і тип студентів, предмети, які викладаються. На фінансування предметів зі значними витратами (high-cost subject funding) передбачено більше ніж половину обсягу фінансування діяльності з викладання і розраховується через добуток таких показників: кількість студентів в кожній цінній групі; розмір гранту відносно кількості студентів у кожній цінній групі; поправочний коефіцієнт (scaling factor) для забезпечення відповідності наявної і загальної суми виділених коштів.

Навчальні предмети розподіляються за цінними групами в залежності від характеристик і пов'язаних з ними витрат на навчання, наприклад, вартість курсу фізики вище, ніж вартість вивчення географії або бізнесу (предмети цінної групи А – 10000 фунтів стерлінгів, В – 1500 фунтів стерлінгів, С1 – 250 фунтів стерлінгів, Scaling factor – 1,01) [9].

Фінансування обміну знаннями (knowledge exchange funding) здійснюється через Раду наукових досліджень (Research England Council – UKRI). Значна частина обсягу фінансових ресурсів надається Департаментом бізнесу, енергетики та індустріальної стратегії (Department for Business, Energy and Industrial Strategy) безпосередньо UKRI та складає 47 млн фунтів стерлінгів з бюджету грантів на викладання OfS.

У 2018–2019 н.р. загальна сума гранту Office for Students (Управління у справах студентів) склала 1538 млн фунтів стерлінгів, зокрема 1,290 млн фунтів стерлінгів у формі щорічного гранту на викладання (teaching grant); 47 млн фунтів стерлінгів – на діяльність з обміну знаннями (knowledge exchange); 51 млн фунтів стерлінгів на національні потреби та регуляторні ініціативи; 150 млн фунтів стерлінгів на капітальне фінансування [10].

У Законі «Про вищу освіту і наукові дослідження» 2017 р. (Higher Education and Research Act 2017) міститься також положення щодо встановлення розміру ліміту студентських внесків залежно від того, чи має заклад вищої освіти документ під назвою «access and participation plan» (угоду про доступ і план участі студентів)» [7, с. 90].

Існує три рівні лімітів:

- вищий обсяг, який збільшуватиме оплату навчання в розмірі, що не перевищує необхідний рівень, який передбачений планом для відповідного курсу та за відповідний академічний рік;
- обсяг субривня (проміжний), визначений Державним секретарем, що не перевищують вищий або мінімальний обсяг;
- мінімальний обсяг, який визначено Державним секретарем.

Фінансовані заклади вищої освіти, які бажають стягувати плату в більш високому розмірі, ніж дозволено законодавством, мають погодити з OfS угоду про доступ (access agreement). Заклади, що не мають цього документу можуть стягувати оплату навчання за рік у розмірі 6000 фунтів стерлінгів [11, с. 3].

Якщо розмір оплати навчання обмежений, ліміт, що може бути встановлений студенту в 12-місячний період, визначається такими умовами:

- тип закладу (фінансований чи нефінансований OfS), де студент здобуває вищу освіту. За умови наявності надмірних розмірів зборів, грант може бути зменшений;
- рік навчання (повна, часткова зайнятість);
- отримання відзнаки закладом за Програмою досконалості викладання та успішності студентів (Teaching Excellence and Student Outcomes Framework – TEF). Заклади, які у 2017/2018 та 2018/2019 отримали відзнаку TEF, можуть стягувати оплату навчання за рік з урахуванням підвищення рівня інфляції на базовому (6165 фунтів стерлінгів) чи вищому рівні (9250 фунтів стерлінгів); для інших закладів – 6000/9000 фунтів стерлінгів базовий та вищий рівень, відповідно.

Деякі студенти мають право на допомогу в оплаті навчання залежно від їхнього власного доходу, доходу їхніх батьків, сім'ї, причому студент повинен проживати в Європейському не менше як три роки до початку навчання в університеті. Погашення кредиту здійснюється таким чином: випускники, які завершили навчання і стали високооплачуваними фахівцями, погашатимуть кредит на навчання за більш високими відсотковими ставками. Лише студенти, які проживають у Великій Британії, є її резидентами впродовж принаймні трьох років, мають право на кредити на утримання (maintenance loans) для покриття витрат на проживання. Такий кредит є гібридним видом кредиту і податку, оскільки, на відміну від традиційного кредиту, погашення базується на прибутках позичальника, а будь-який непогашений залишок списується через 30 років.

За прогнозами уряду, загальна вартість нових кредитів для студентів вищої освіти у Великій Британії зросте з 14,9 млрд фунтів стерлінгів у 2017–2018 роках до 19,7 млрд фунтів стерлінгів у 2022–2023 рр. Це збільшення зумовлене заміною грантів на кредити, а також розповсюдженням кредитів на покриття витрат для утримання для студентів заочної форми навчання, кредити на навчання на магістерських і докторських програмах та заміни соціальних стипендій на кредити [12, с. 11].

Випускники звільнюватимуться від виплати кредиту на навчання, доки їх доходи не досягнуть 21000 фунтів стерлінгів у рік. Далі вони погашатимуть кредити Компанії (Student Loans Company) за процентною

ставкою 9% від доходу вище за 21000 фунтів стерлінгів. Після закінчення навчання, проценти нараховуються на кредит за різними ставками відповідно до доходів студентів. Для студентів, які заробляють 21 000 фунтів стерлінгів або менше, відсоток встановлюється на рівні інфляції, що вимірюється Індексом роздрібних цін (RPI). Процентні ставки потім зростають за диференційованою шкалою до максимальної ставки RPI + 3% для тих, хто заробляє 41000 фунтів стерлінгів або більше. Для 2017/2018 максимальна процентна ставка склала 6,1% [12, с. 4].

За даними звіту «University Autonomy in Europe III: Country profiles» [13] рівень фінансової автономії університетів у Сполученому Королівстві склав 89%, таке значення відповідає кластеру з високим значенням між 81 і 100% (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники фінансової автономії університетів
Сполученого Королівства у 2017 р.***

Показники		Зміст	Значення
Термін та тип державного фінансування	Термін державного фінансування	Один рік	60%
	Тип державного фінансування	Блоковий грант і немає ніяких обмежень на розподіл фінансування	100%
Можливість утримувати надлишкові кошти		Можна утримувати без обмежень	100%
Можливість позичати гроші		Можуть позичати гроші з іншими типами обмежень	90%
Можливість володіти будівлями		Можуть продавати свої будівлі без обмежень	100%
Можливість встановлювати плату за навчання	Студенти з країн – членів ЄС	Магістратура, докторантура; університети можуть вільно встановлювати рівень плати за навчання	100%
		Бакалаврат; університети можуть встановлювати рівень плати за навчання в межах граничного розміру, встановленого зовнішнім органом влади	40%
	Студенти з країн – не членів ЄС (бакалаврат, магістратура, аспірантура)	Університети можуть вільно встановлювати рівень плати за навчання	100%
Рівень фінансової автономії (зважене значення)			89%

*Джерело: складено на основі джерела [13].

Важливого значення для забезпечення економічної автономії, крім диверсифікації джерел надходжень, має управління витратами та забезпечення підзвітності й прозорості економічної діяльності університету.

У Великій Британії був розроблений «Прозорий підхід до калькуляції» (Transparent Approach to Costing – TRAC) [14] на основі методики оцінки витрат за видами діяльності.

Первинною метою розроблення TRAC для всіх закладів вищої освіти було запровадження процесів калькуляції і ціноутворення з метою прийняття фінансових і управлінських рішень. Через формування і врахування у фінансовій стратегії і управлінському процесі розроблення TRAC спрямовано на забезпечення в довгостроковій перспективі фінансової стійкості діяльності закладів вищої освіти та відповідності вимогам підзвітності органів фінансування вищої освіти.

Додатковою метою розробки TRAC підходу є забезпечити здатність закладів вищої освіти: 1) визначати повні економічні витрати своєї діяльності на відповідному рівні ухвалення управлінських рішень; 2) встановлювати ціни на свою діяльність з використанням або ринкового ціноутворення (з урахуванням ринків, клієнтів, конкуренції і ризиків) або ціноутворення на основі витрат [15].

Розглянемо деякі показники стану сектору вищої освіти Великої Британії. У 2016–2017 рр. у Великій Британії діяло 162 заклади вищої освіти, з них – 108 університети [15, с. 16]. За даними видання «The economic impact of UK universities, 2014–2015» (Економічний вплив університетів Великої Британії) 2017 р. [17] у 2014/2015 рр. внесок університетського сектору Великої Британії в економіку склав 21,5 млн фунтів стерлінгів або 1,2% ВВП та 95 млн фунтів стерлінгів валового випуску в економіці, сектор забезпечує 940000 робочих місць у СК.

У 2016–2017 рр. загальний дохід закладів вищої освіти Великої Британії становив 35,7 млрд фунтів стерлінгів, на 1 млрд фунтів стерлінгів більше від попереднього року. З них 50% загального доходу припадає на фінансові внески та контракти на медичну освіту, пов'язані з викладанням (17,7 млрд фунтів стерлінгів), тоді як фінансування уряду на викладання становить 14% (5,1 млрд фунтів стерлінгів). Доходи від досліджень становили близько п'ятої (17%, 5,9 млрд фунтів стерлінгів) від загального обсягу, доходи від ендаумент фондів та інвестицій 2% (0,8 млрд фунтів стерлінгів), інші доходи 17% (6,1 млрд фунтів стерлінгів).

Щодо витрат, найбільшу частку склали витрати на персонал 55% (18,9 млрд фунтів стерлінгів), інші операційні витрати 36% (12,5 млрд фунтів стерлінгів), амортизація 7% (2,3 млрд фунтів стерлінгів), процентні та інші фінансові витрати 2% (0,7 млрд фунтів стерлінгів) [18].

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

З метою забезпечення автономії університетів Великої Британії у Великій Британії створено новий регулятор у сфері вищої освіти – «Office for Students» (Управління у справах студентів). Функціями його є створення умов для забезпечення конкуренції між університетами, необхідності підвищення якості вищої освіти, розширення вибору й можливостей для студентів у здобутті вищої освіти, ефективності витрат на вищу освіту.

У фінансуванні вищої освіти Великої Британії зміщено акцент з державних джерел у бік надходжень від плати за навчання та використанням кредитів з погашенням на основі майбутніх доходів (income-contingent loans). Однак завдяки системі бухгалтерського обліку, втрати за такими кредитами є «невидимими», відбувається субсидування вищої освіти за рахунок значних втрат, що не сприяє ефективності, формується ефект «бульбашки», що створює фінансові ризики.

Перспективи подальших досліджень питання економічної автономії університетів вбачаємо у визначенні механізмів її забезпечення у сфері вищої освіти в Україні.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] World Bank, World Bank Support to Higher Education in Latvia: Volume 2. *Internal Funding and Governance*. 2018. [Electronic resource]. Доступно: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29739>.
- [2] А. М. Соколовська, «Шляхи розширення фінансової автономії університетів», *БІЗНЕС ІНФОРМ*, № 4, с. 102–108, 2018.
- [3] В. Луговий, С. Калашнікова та ін., «Автономія та лідерство в європейському просторі вищої освіти», *Вища освіта України*, № 1, с. 14–20, 2014.
- [4] T. Estermann, T. Nokkala, M. Steinel, *University Autonomy in Europe II The Scorecard*, 2011. [Electronic resource]. Доступно: http://www.eua.be/Libraries/publications/University_Autonomy_in_Europe_II_-_The_Scorecard.pdf?sfvrsn=2

- [5] С. Баскервіль, Ф. Маклеод, Н. Сондерас, «Система вищої освіти у Великій Британії та міжнародні університетські зв'язки», *Довідник для університетів світу*. UK HE International and Europe Unit, 2011, 52 с.
- [6] S. Baskerville, *A guide to UK higher education and partnerships for overseas universities*, 2013. [Electronic resource].
Доступно: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/guide-to-uk-he-and-partnerships_web_final.pdf.
- [7] *Higher Education and Research Act*, 2017. [Electronic resource].
Доступно: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/29/contents/enacted>
- [8] *Office for Students, Guide to funding 2018-19 How the Office for Students allocates money to higher education providers*, 2018. [Electronic resource].
Доступно: https://www.officeforstudents.org.uk/media/42d81daf-5c1d-49f6-961b-8b4ab1f27edc/ofs2018__21.pdf.
- [9] Office for Students, *2018–2019 recurrent teaching grant: technical guidance for higher education institutions*, 2018. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.officeforstudents.org.uk/media/7e883209-78b2-4404-b7ea-e7366869dd66/hei-technical-guidance-2018-19.pdf>.
- [10] Office for Students, *Recurrent and formula capital funding for 2018–2019*, 2018. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.officeforstudents.org.uk/media/50bf30fa-48e6-4663-9d56-d66ebef7a047/ofs-201820.pdf>.
- [11] UniversitiesUK, Parliamentary briefing. *The undergraduate funding system in England*, 2017. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2017/briefing-undergraduate-funding-england.pdf>.
- [12] P. Bolton, *Higher education funding in England*, 2019. [Electronic resource].
Доступно: <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CB-P-7973#fullreport>.
- [13] *European University Association, University Autonomy in Europe III: Country profiles*, 2017. [Electronic resource].
Доступно: <https://eua.eu/downloads/publications/university%20autonomy%20in%20europe%20iii%20country%20profiles.pdf>.
- [14] *Transparent Approach to Costing (TRAC)*. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.trac.ac.uk/publications/an-assurance-framework-for-trac>.
- [15] KPMG. *Review of the Transparent Approach to Costing*, 2012. [Electronic resource].
Доступно: <http://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/year/2012/tracreview/>.
- [16] National Audit Office, *The higher education market*, 2017. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2017/12/The-higher-education-market.pdf>.

- [17] Oxford Economics, *The economic impact of UK universities, 2014–2015*, 2017. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2017/the-economic-impact-of-universities.pdf>.
- [18] Universities UK, *Patterns and trends in UK higher education*, 2018. [Electronic resource].
Доступно: <https://www.universitiesuk.ac.uk/facts-and-stats/data-and-analysis/Documents/patterns-and-trends-in-uk-higher-education-2018.pdf>.

UNIVERSITY ECONOMIC AUTONOMY: EXPERIENCE OF GREAT BRITAIN

Inna Vlasova,

Candidate of Economic Sciences (Ph. D), Docent
Institute of higher education NAPS of Ukraine,
Doctoral Candidate,
Kyiv, Ukraine.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3532-3136>

vlasovainnov@gmail.com

Abstract. University economic autonomy is an important aspect of an economic development assuring of universities. The economic aspects of the implementation of the UK Higher Education and Research Act 2017 in the context of conditions and types of financial support for registered higher education institutions (providers), sources of funding for higher education, and tuition fees are students' financial contribution setting have been analyzed.

Concept «institutional autonomy of higher education providers» means the freedom of higher education providers within the law to conduct their day to day management in an effective and competent way; to determine the content of particular courses and the manner in which they are taught, supervised and assessed; to determine the criteria for the selection, appointment and dismissal of academic staff and apply those criteria in particular cases; to determine the criteria for the admission of students and apply those criteria in particular cases; to question and test received wisdom, and to put forward new ideas and controversial or unpopular opinions, without placing themselves in jeopardy of losing their jobs or privileges they may have at the providers.

It is determined that grants are awarded to universities through tuition fees and maintenance loans, as well as maintenance grants provided by the government through the Student Loans Company (SLC). The allocation of financial resources between universities is based on the funding formula. The state of the UK higher education sector in 2016-2017 and the indicators of university financial autonomy in the United Kingdom in 2017

have been analyzed, which characterize the high level of financial autonomy of universities in the United Kingdom.

Key words: financial autonomy; financial support; higher education funding; institutional autonomy of higher education institutions; maintenance grants and loans; university economic autonomy.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ АВТОНОМИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ: ОПЫТ ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Власова Инна Владимировна,
кандидат экономических наук, доцент
Института высшего образования
НАПН Украины, докторант,
Киев, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3532-3136>
vlasovainnov@gmail.com

Аннотация. Экономическая автономия университетов является важным аспектом обеспечения экономического развития университетов. Проанализированы экономические аспекты имплементации нового Закона «О высшем образовании и научных исследованиях» 2017 г. Великобритании, а именно проанализированы условия и виды финансовой поддержки зарегистрированных учреждений (провайдеров) высшего образования, источники финансирования высшего образования, установление размеров студенческих финансовых взносов как оплаты обучения.

Выяснено определение понятия «институциональная автономия учреждений (провайдеров) высшего образования» как свободы заведений (провайдеров) высшего образования в рамках закона осуществлять оперативное управление эффективно и компетентно; определять содержание конкретных курсов и способов их преподавания, контроля и оценки; определять критерии приема студентов, а также отбора, назначения и увольнения преподавательского состава и применять эти критерии в конкретных случаях; подвергать сомнению и испытанию полученные знания; выдвигать новые идеи и спорные или нежелательные суждения, не подвергая себя риску потери работы или привилегий со стороны учреждений (провайдеров).

Установлено, что гранты университетам предоставляются за счет студенческих взносов (tuition fee), то есть оплаты обучения и кредитов на содержание (maintenance loans), а также грантов на

поддержку студентов (maintenance grants), предоставляемых правительством через государственную организацию Student Loans Company (SLC), Компанию по предоставлению кредитов студентам. Распределение объемов финансовых ресурсов между университетами осуществляется на основе формулы финансирования. Проанализированы состояние сектора высшего образования Великобритании в 2016–2017 гг. и показатели финансовой автономии университетов Соединенного Королевства в 2017 г., которые характеризуют высокий уровень финансовой автономии университетов в Соединенном Королевстве.

Ключевые слова: гранты и кредиты на поддержку и содержание студентов; экономическая автономия университетов; институциональная автономия учреждений высшего образования; финансирование высшего образования; финансовая автономия; финансовая поддержка.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] World Bank, World Bank Support to Higher Education in Latvia: Volume 2. Internal Funding and Governance. 2018. [Electronic resource]. Dostupno: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29739>.
- [2] A. M. Sokolovska, «Shliakhy rozshyrennia finansovoi avtonomii universytetiv», BIZNES INFORM, № 4, s. 102–108, 2018.
- [3] V. Luhovyi, S. Kalashnikova ta in., «Avtonomiia ta liderstvo v yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity», Vyshcha osvita Ukrainy, № 1, s. 14–20, 2014.
- [4] T. Estermann, T. Nokkala, M. Steinel, University Autonomy in Europe II The Scorecard, 2011. [Electronic resource]. Dostupno: http://www.eua.be/Libraries/publications/University_Autonomy_in_Europe_II_-_The_Scorecard.pdf?sfvrsn=2
- [5] S. Baskervil, F. Makleod, N. Sonderas, «Systema vyshchoi osvity u Velykii Brytanii ta mizhnarodni universytetski zviazky», Dovidnyk dlia universytetiv svitu. UK HE International and Europe Unit, 2011, 52 s.
- [6] S. Baskerville, A guide to UK higher education and partnerships for overseas universities, 2013. [Electronic resource]. Dostupno: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/guide-to-uk-he-and-partnerships_web_final.pdf.
- [7] Higher Education and Research Act, 2017. [Electronic resource]. Dostupno: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/29/contents/enacted>
- [8] Office for Students, Guide to funding 2018-19 How the Office for Students allocates money to higher education providers, 2018. [Electronic resource].

- Dostupno: https://www.officeforstudents.org.uk/media/42d81daf-5c1d-49f6-961b-8b4ab1f27edc/ofs2018__21.pdf.
- [9] Office for Students, 2018–2019 recurrent teaching grant: technical guidance for higher education institutions, 2018. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.officeforstudents.org.uk/media/7e883209-78b2-4404-b7ea-e7366869dd66/hei-technical-guidance-2018-19.pdf>.
- [10] Office for Students, Recurrent and formula capital funding for 2018–2019, 2018. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.officeforstudents.org.uk/media/50bf30fa-48e6-4663-9d56-d66ebef7a047/ofs-201820.pdf>.
- [11] UniversitiesUK, Parliamentary briefing. The undergraduate funding system in England, 2017. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2017/briefing-undergraduate-funding-england.pdf>.
- [12] P. Bolton, Higher education funding in England, 2019. [Electronic resource]. Dostupno: <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7973#fullreport>.
- [13] European University Association, University Autonomy in Europe III: Country profiles, 2017. [Electronic resource]. Dostupno: <https://eua.eu/downloads/publications/university%20autonomy%20in%20europe%20iii%20country%20profiles.pdf>.
- [14] Transparent Approach to Costing (TRAC). [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.trac.ac.uk/publications/an-assurance-framework-for-trac>.
- [15] KPMG. Review of the Transparent Approach to Costing, 2012. [Electronic resource]. Dostupno: <http://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/year/2012/tracreview/>
- [16] National Audit Office, The higher education market, 2017. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2017/12/The-higher-education-market.pdf>.
- [17] Oxford Economics, The economic impact of UK universities, 2014–2015, 2017. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2017/the-economic-impact-of-universities.pdf>.
- [18] Universities UK, Patterns and trends in UK higher education, 2018. [Electronic resource]. Dostupno: <https://www.universitiesuk.ac.uk/facts-and-stats/data-and-analysis/Documents/patterns-and-trends-in-uk-higher-education-2018.pdf>.

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-7\(36\)-37-54](https://doi.org/10.32405/2218-7650-7(36)-37-54)

УДК 374.371.001

Дедюх Євгеній Валерійович,

аспірант кафедри педагогіки, управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
Київ, Україна.

Науковий керівник – І. Л. Сіданіч
dev@uatrade.net

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти. Зроблено аналіз концептуальних підходів до визначення поняття «управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти». Аналізуючи сутність поняття «позашкільна освіта», охарактеризовано наукові праці таких авторів, як: Л. Бондар, О. Биковська, В. Берека, Н. Волкова, Г. Пустовіт, В. Вербицький, А. Сиротенко; «освітня послуга» В. Волочиенко, Р. Квартенко, О. Лебідь, В. Мильник, Н. Мойсеюк, З. Румянцева, Г. Тимошко, Б. Титаренко, І. Чигрін; «управління в освіті» Б. Дерев'янка, О. Романова, А. Стрижов, А. Дмитрів, Т. Оболенська, Ю. Долиняк, В. Александров, А. Антохов, І. Каленюк, С. Кадачников, В. Очаренко, Т. Ящук.

Реалізація запропонованих підходів забезпечує розробку організаційно-управлінського механізму впровадження системи чітких послідовностей дій в управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти. Інформація, отримана за допомогою наукових досліджень, носить управлінський характер, збирається з використанням наукових методів. Дослідження проводилося за допомогою методів наукового аналізу досліджуваного явища, а саме: вивчення й узагальнення теоретичних підходів щодо усвідомлення основних дефініцій та понять. Кількість методів наукових досліджень достатня для отримання повного змісту охарактеризованих понять дослідження. Автором статті визначено, що управління закладом освіти є сукупність ухвалення управлінських рішень, реалізації цілеспрямованих заходів для досягнення визначених суспільством і державою цілей діяльності освітнього закладу, регламентованих законами та нормативними актами. Автор статті стверджує, що управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти є керованим впливом на освітній процес та координацію дій для виконання завдання щодо формування особистості школяра та підготовки його до сучасного життя засобами